

потреба. Усі свідомі громадяни України мають право подавати свій голос, тож в наших силах зупинити хвилю нетерпимості, агресії, ненависті, бо тільки тоді духовне єство політичної нації буде врятовано.

Список джерел

1. Корженко В. В., Козирева Н. В. Апробація патріотизму в сучасному науковому дискурсі. *Публічне управління у забезпеченні сталого розвитку країни*: зб. тез наук.-практ. конф. за міжнар. участю (в межах Третьої щорічної наук.-освіт. виставки «Публічне управління XXI», приуроченої до Всесвітнього дня науки) 24 листопада 2016 року. URL : <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2016-5/doc/1/02.pdf> (дата звернення: 04.02.2020).

2. Корженко В. В., Дзюндзюк В. Б., Gorelik Alex. Філософія активної соціальної спільноти в «суспільстві інтелекту». *Місто. Культура. Цивілізація*: матеріали V міжнар. наук.-теор. інтернет-конф. (Харків, квітень 2017 р.). Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. С. 14–18.

3. Корженко В. В. Філософія виховання : зміна орієнтацій : [монографія]. Київ : Вид-во УАДУ, 1998. 304 с.

Лозовой В. О.,

д-р філос. наук, професор, завідувач кафедри культурології,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Україна

САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ У ФІЛОСОФСЬКІЙ РЕФЛЕКСІЇ

В умовах переходу людства до інформаційної цивілізації з людиноцентристською парадигмою саморозвиток особистості все більше стає об'єктом філософських досліджень. Напрацювання філософів різних часів щодо саморозвитку особистості стали підґрунтям для подальшого його осмислення.

Так, на значимість саморозвитку людини вказували відомі філософи з давніх часів до сучасності. Давньогрецький філософ Протагор (480–410 рр. до н. е.) писав: «чеснот, необхідних у справах домашніх і державних, можна набути старанням і навчанням» [2, с. 51]. Німецький філософ І. Кант (1724–1804) звертав увагу, що «варто витратити зусилля на те, щоб здаватися кимось іншим, щоб згодом стати таким» [12, с. 298]. Російський філософ, публіцист М. Бердяєв (1874–1948) зауважував: «моя особистість не є готова реальність, я створюю свою особистість, творю її тоді, коли пізнаю себе» [1, с. 279]. Ж.-П. Сартр (1905–1980) французький філософ, письменник підкреслював: «...Людина є нічим іншим, як проектом самої себе. Людина існує лише настільки, наскільки себе здійснює» [9, с. 332]. М. Мамардашвілі (1930–1990), російський і грузинський філософ, доводив, що «людина – це «середнє», що випадає в осад у результаті руху. Когнітивне «Я», яке з'являється як осад у цьому русі, повинне саме себе створити» [7, с. 143].

Дослідження різних усвідомлених форм саморозвитку особистості починаються з кінця XIX ст. і мали випадковий характер. До середини XX ст. вони вивчалися не активно. Починаючи з 60-х років XX ст. активність дослідників саморозвитку особистості підіймалась і зростала кількість публікацій. Під кінець XX ст. почали розроблятися філософські аспекти усвідомленого саморозвитку особистості. З 60-х років XX ст. і на початок XXI ст. оприлюднено більше 200 загальнонаукових та філософських публікацій з різних аспектів проблеми саморозвитку особистості.

На кафедрі культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого поступово (протягом 1990-2018 рр.) склалась наукова школа з проблем саморозвитку особистості.

Автор статті розробив філософсько-соціологічну концепцію самовиховання, у якій подано природу, сутність, соціальний механізм, функції і закономірності цього явища, особливості та суперечності його реалізації в різних соціальних групах й можливості регулювання чи керування цими процесами. О. Колеснікова здійснила аналіз на теоретичному й емпіричному рівнях ролі естетичного самовиховання у розвитку творчого потенціалу майбутніх інженерів (студентів технічних навчальних закладів). У працях М. Ценко показано як образи, що створюються у мистецтві допомагають створити власний біографічний проект й реалізувати його за допомогою власних зусиль. В. Тертична розкрила сутність, природу самовдосконалення особистості, його особливості в різних типах культур. Л. Сідак досліджувала аскетизм як універсальний засіб саморозвитку й духовного зростання особистості. О. Бурлука здійснила комплексний аналіз самоосвіти особистості як важливого засобу становлення і розвитку її загальної культури. О. Єрахторіна обґрунтувала природу, сутність і зміст самовдосконалення особистості в індивідуальному та соціальному вимірах й подала його як вищу форму її усвідомленого саморозвитку. У березні 2019 р. колективом кафедри була підготовлена й проведена Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми саморозвитку особистості в сучасному українському соціумі», де обговорювались теоретичні аспекти саморозвитку в молодіжному середовищі й проблеми виховної практики в навчальних закладах України.

Таким чином, найбільш дослідженими формами усвідомленого саморозвитку особистості стали самоосвіта, самовиховання, самовдосконалення.

Саморозвиток особистості має соціальну природу, його джерелом виступають суперечності між вимогами соціального середовища й індивідом, які він повинен розв'язати в інтересах середовища [3]. Механізм виникнення саморозвитку особистості сягає в глибоку давнину і пов'язаний з перетворенням стадно-групової й індивідуальної психіки в соціальну. Це стало можливим з виникненням, а потім становленням і розвитком абстрактного мислення [10, с. 209-212, 216-217]. З появою абстрактного мислення розвивалась здатність до уявлень як реальних майбутніх дій (на основі індивідуального і колективного досвіду) тобто програмування актуальних

ситуацій, передбачення власної поведінки, дії в них, виробляти відповідні вміння, навички або долати те, що може завадити при здійсненні запланованих дій у процесі сумісної колективної діяльності. Без достатнього інтелектуального потенціалу, розвинутої самосвідомості, здібності до так званого «роздвоєння» особистості у свідомості на суб'єкт і об'єкт, до саморефлексії – неможливий саморозвиток як складна, внутрішньо напружена, практично-духовна діяльність [3].

Саморозвиток особистості здійснюється в неусвідомлених формах (наслідування, пристосування, зараження, гра, самодіяльність), коли індивід не ставить за мету змінити себе власними зусиллями та у вищих цілеусвідомлених, цілеспрямованих – самовиховання, самовдосконалення.

Саморозвиток особистості, людських сутнісних сил – один із виявів діяльнісної сутності людини. Оскільки людина є істотою навколишнього світу без внутрішніх джерел життєзабезпечення, саморозвиток – універсальна, забезпечуюча діяльність людини. Він забезпечує здійснення всіх типів, видів форм індивідуальної людської діяльності. Отже, природа саморозвитку особистості діялісно-забезпечувальна. Джерелом саморозвитку виступають суперечності між необхідністю діяльності для задоволення потреб людини і її здатністю здійснювати цю діяльність. Розв'язання такої суперечності виражає сутність саморозвитку індивіда. Саморозвиток є однією із сутнісних сил розвитку фізичного і духовного потенціалу людини у процесі предметної і практично-духовної діяльності. Як зазначав В. Сухомлинський «ніхто не зможе виховати людину, якщо вона сама себе не виховає» [11, с. 28].

Саморозвиток особистості як соціальний феномен має і ціннісну природу. Під цінністю традиційно розуміється значимість для індивіда предмета, речі, явища, процесу, соціальної властивості, якості тощо. Будь-яка діяльність завжди ціннісно-забарвлена. Саморозвиток індивіда базується на певній системі цінностей: загальнолюдських, класових, групових, корпоративних, егоїстичних. Дії, що реалізуються на основі власних переконань стають для людини бажаними й надають задоволення. Ціннісна природа саморозвитку особистості має прояви у самооцінці, ціннісних орієнтаціях, соціальних настановах, ідеалах, мотивах, цілепокладанні, що складає ціннісний блок будь-якого виду діяльності. Особистість у процесі виховання, освіти, практичної діяльності засвоює певну систему цінностей. Суперечності ціннісного плану розв'язуються вибором тієї чи іншої системи цінностей (просоціальної чи асоціальної, суспільної чи індивідуалістської, гуманістичної чи технократичної тощо).

Конкретизація соціальної природи саморозвитку особистості шляхом обґрунтування діялісно-забезпечувальної та ціннісної природи вказує на залежність його змісту й спрямованості від пануючих у суспільстві ідеологічних поглядів, ідеалів, способу життя тощо. Саморозвиток особистості, в залежності від її активності, проявляється на рівнях соціальної адаптації, саморегуляції й самостворення.

На сучасному етапі життя в Україні ускладнюється, диференціюються ціннісні орієнтації спільнот, соціальних груп, корпоративних об'єднань, знаходяться соціальні суб'єкти, що пропонують, виходячи із власних інтересів, антицінності. Ми є свідками таких негативних явищ як алкоголізм, наркоманія, лудоманія, токсикоманія, бродяжництво, проституція, злочини проти людини тощо. Подібні явища свідчать про саморуйнівні тенденції у житті нашого народу. Дивись більш докладно [4, с. 7; 5; 6].

Отже, потрібні подальші дослідження проблем саморозвитку особистості в українському суспільстві, в різних соціально-демографічних та соціально-професійних групах, в субкультурних середовищах з метою створення матеріальних і духовних засад саморозвитку людини на засадах духовно-моральнісної орієнтації.

Список джерел

1. Бердяев Н. А. Самопознание (Опыт философской автобиографии). М. : Междунар. отнош., 1990. 336 с.
2. История политических и правовых учений: учебник для вузов / под общ. ред. акад. РАН, д. ю. н., проф. В. С. Нерсесянца. 4-е изд., перераб. и доп. М. : НОРМА, 2004. 944 с. URL : <http://library.khpg.org/files/docs/1380635715.pdf> (дата звернення: 17.03.2020).
3. Корженко В. В. Філософія виховання: зміна орієнтацій: [монографія] Київ : Вид-во УАДУ, 1998. 304 с.
4. Лозовой В. А., Ерахторина О. М. Человек : проблемы саморазвития. *Список рекомендованной литературы и словарь основных терминов*. Харьков : Константа, 2007. 100 с.
5. Лозовой В. О., Сідак Л. М. Саморозвиток особистості у філософській рефлексії та соціальній практиці : монографія. Харків : Право, 2006. 256 с.
6. Лозовой В. О., Понеділок А. І. Бездуховність як один із факторів саморуйнації особистості. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія. Зб. наук. праць. Харків : Право, 2018. № 3 (38). С. 31–42.
7. Мамардашвили М. К. Картезианские размышления / под ред. Ю. П. Сенокосова. М. : Прогресс : Культура, 1993. 352 с.
8. Понеділок А. І. Саморуйнація особистості як предмет філософсько-антропологічної рефлексії : автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.04 / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2017. 20 с.
9. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм. *Сумерки богов*. М. : Политиздат, 1989. с. 319–344.
10. Смирнов С. Н. Диалектика отражения и взаимодействия в эволюции материи. М.: Наука, 1974. 384 с.
11. Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека (Этика коммунистического воспитания) : *Педагогическое наследие*. М. : Педагогика, 1989. 286 с.

12. Этическая мысль : научно-публицистические чтения / Ред. кол. А. А. Гусейнов (отв. ред.) и др. М. : Политиздат, 1990. 480 с.

Малюхова Ю. І., Малюхов О. С.,
аспіранти кафедри менеджменту та публічного адміністрування,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, Україна

«РОЗУМНЕ МІСТО» ЯК ФЕНОМЕН ЦИВІЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО

Варто зазначити, що концепцію «smart-міста» вже неможливо розглядати лише як ІТ-систему, яка поєднує інтегровані компоненти та обчислювальні технології для служб інфраструктури; за сучасних умов це є шлях до формування нового інформаційного суспільства та соціального простору, що передбачає поєднання в собі нових стратегічних підходів до публічного управління та спонукання жителів до формування нового, більш якісного рівня життя у місті.

Основні особливості та чинники «розумного міста», визначені П. Джиффінджером та висвітлені в європейському проекті «European Smart Cities» [3], за якими проводитимуть моніторинг у 70-и середніх містах Європи та визначатимуть перспективи до їхнього розвитку. При здійсненні аналізу «розумних міст» буде враховано шість основних властивостей, зокрема [4]:

- «розумна економіка» («smart economy»);
- «розумні працівники» («smart people»);
- «розумний спосіб життя» («smart living»);
- «розумне управління» («smart governance»);
- «розумна мобільність» («smart mobility»);
- «розумне навколишнє середовище» («smart environment»).

Всі ці компоненти мають реальний вплив на розвиток міста та процеси реалізації в багатьох напрямках діяльності. За допомогою «розумної економіки» можливе підвищення рівня конкурентоспроможності міста шляхом сприяння розвитку бізнес-проектів, коворкінг-центрів та інфраструктури міста для поширення інформації щодо економічного становища. Також є можливість збільшити доступність інтелектуальних ресурсів, створити систему безперервної освіти (міські центри обміну знаннями), збільшити доступ до професійної підготовки для різних груп суспільства, використовуючи механізм «розумні працівники». Можна модернізувати послуги громадського транспорту, розширити доступ до високоякісної міської інфраструктури і використовувати інформаційні та комунікаційні технології для розширення зон wi-fi, а також оптимізувати механізми діяльності сучасної енергосистеми, будівництва споруд, будівель, зелених зон, оновити систему водопостачання та каналізації.

Необхідною умовою покращення рівня та якості життя населення є